

Essee teemal:

FILOSOOFIA LÕPP VÕI LÕPUTUS

Koostanud Rait Rand - märts.1998

Filosoofia – sõna, mille tähendust filosoofiaga kokkupuutunud inimesed mõistavad, kuid ilmneb siiski, et ühe ja sama sõna taga peetakse silmas erinevaid tähendusi, millest on tingitud ka mitmed vaidlused, kuid siinkohal peaks ka ära märkima, et vaielda aiaaugu ja aia üle on mõttetus.

Kuidas siiski määratleda filosoofiat? Kui lühidalt kokku võtta, siis filosoofia, see on metafüüsika. Kuid, kas selline lähenemine siiski lahendab kerkinud probleemi filosoofia olemusest? Lähenedes filosoofiale teise nurga alt, saab tema olemusele ka mingisuguse vastuse. Nimelt, mida filosoofialt siis nõutakse?

Selliseid nõudmisi on rühmitada ja üles lugeda küllaltki keeruline. Väga jämedalt võttes, võib taotlused filosoofiale liigitada kolme rühma.

- **Filosoofia peab vastama teaduslikele nõuetele**, teaduse nõuetele, filosoofia peab arenema nii, nagu areneb teadus ja ta peab lahendama üha uusi ja uusi ülesandeid.

- **Filosoofia peab toimima vahetult**, peab aitama inimesel elada, peab seisma lähedal elule ja ta peab ka olema kasulik. Teisisõnu filosoofia peab aitama inimesel orienteeruda elus, peab õpetama elamise kunsti ja just nimelt seda, kuidas olla edukas ja õnnelik.
- **Filosoofia peab ulatuma kõigini**, toimima igas inimeses ja iga inimese kaudu, filosoofia peab olema kõigile arusaadav ehk rahvalik. Tänapäeval tähendab see seda, et näiteks ajalehe toimetaja võtab kätte ja toimetab filosoofilise artikli nii ümber, et see oleks mõistetava ka inimesele tänavalt ja sellel samal mõistetavuse eesmärgil lisab omalt poolt ka pildid.

Kerkib küsimus, kas filosoofia on oma osa ühiskonnale andnud ja kas ta äkki on lõppenud ja kui ei, siis millal see juhtuda võiks? Lõpu all me mõistame tihti ainult negatiivset ehk millegi lakkamist, edasimineku katkemisena, koguni allakäigu ja jõuetusena. Lõpp aga samas tähendab ka millegi koondumist üheks ainsamaks, mis erinevate filosoofia suundade tõttu tundub võimatu, vähemalt lähiaastatel. Siiski aga, kas mitte kõige filosoofia alus pole Platoni õpetus, tema varieerunud kujudes ja ka Nietzsche tunnus-märgistas oma filosoofia ümberkäänatud platonismina. Metafüüsika

ümberkäänamisega, mille viis täide juba Karl Marx, on filosoofia äärmine võimalikkus saavutatud. Niikaua, kui filosoofilist mõtlemist veel katsetatakse jõuab see veel vaid vanade ideede uuestisündideni ja nende teisenditesse. Kas siis Platoni õpetusega lõppeski filosoofia? Seda oleks kindlasti vale järeldada, sest pole ju ka viimasel aastakümnel avastatud täiesti uusi suundi dünaamikas, vaid on tegeldud siiski ainult nende vanade teadmiste uuendamisega ja teisendamisega, mis aga veel ei tähenda kogu füüsika lõppu.

Filosoofia määratlemisse kuulub ka väide, et filosoofia ei ole teadus. Kuid on ju ajaloost näha, et just filosoofiast on hakanud välja arenema mitmed teadused. On küllalt, kui viidata sellistele teadustele, nagu psühholoogia, sotsioloogia, antropoloogia kui kultuurantropoloogia iseseisvusele. Selline areng võib tunduda küll pelgalt filosoofia lagunemisena, kuid samas on ta mingis mõttes ka selle lõpp. Kui veel vaadata filosoofia algset eesmärki, mis oli keeruliste ja teaduslikult vastamatutele küsimustele vastamises, siis jõuamegi lihtsalt loogiliselt järeldades, et koos teadus ja filosoofia on pöördvõrdelises suhtes, mis teisisõnu tähendab, et teaduse arenedes hähtub filosoofia. Ka seletavad teadused kõike, mis nende ehituses veel filosoofiast pärinemist meenutab, teaduse reeglite järgi

see tähendab tehniliselt. Tõepoolest, kas polegi juba aeg arvestada, mittevastutulelikult algul sõnastatud taotlustele filosoofia suhtes, et:

- **Filosoofia ei ole teadus** ja ta ei allu teaduse arenemise seaduspärasusele, kui väga seda ka ei taheta ega nõutagi. Filosoofiale ei saa seada igaks aastaks “uusi ülesandeid”, taotlemaks progressiivsemaid lahendusi. Teatavas mõttes on filosoofia ajakohatu.
- **Filosoofia ei ole kasulik.** Filosoofia ei aita inimestel ei elada ega õnnelikumalt elada, filosoofia ei suuda vahetult nõustada mitte kedagi. Filosoofia ei suuda nüüdses maailmaseisundis esile kutsuda mitte ühtegi vahetut muutust.
- **Filosoofia ei ole kõigi asi.** Vahetult puutub filosoofia vaid vähestesse. Kõigi asi ei ole filosoofia ei selles mõttes, et ta oleks “tehtav” ega ka selles mõttes, et ta oleks igaühele mõistetav.

Niisiis, järeldusena antud jutust võin siis väita, et filosoofia on surnud, temaga on lõpp, kõik, ta on otsas. Kuid siiski jäävad kummitama mitmed küsimused filosoofia, kui lõppenud mõttekunsti kohta. Kasvõi näiteks küsimus, et kas koos filosoofia lõpuga on ka teaduste lahtihargnemise

mõttes juba kõigi võimaluste täielik teostus? Vaevalt küll, aga siiski ei ole mina sellele küsimusele kompetentne vastama ja eks aeg näitab, mis saab ka tänapäeval veel kõrgkoolides õpitavast filosoofiast, ja oleks ekslik väita midagi kindlat. Ei ole ka võimatu, et lähiaastatel või aastakümnetel või aastasadel tuleb ka filosoofias tähtsaid suundi ja uusi ideid, nagu näiteks oli meditsiinile põrutavalt tähtis geenide avastamine ja lootus, et kord on võimalik ravida kõiki haigusi geenidest lähtudes.

Kasutatud allikate loetelu:

“Looming” nr.8 1988.a. Eesti NSV Kirjanike Liidu kuukiri

“Akadeemia” 9.aastakäik nr.2 1997.a. Eesti Kirjanike Liidu kuukiri Tartus